se wäggew, ja söa asjaga tuttaw wallitseja riiki wöib parrandada, ja et sõdda õnnistub toob.

Wennerigi Aujärje peale astus nüd Aleksander II, öntsa Keisri Nikolai wannem poeg, kes siis 37 astad wanna olli. Temma olli Jummala healt, selle raske wallitsusse akkamisse tunnil kuulnud, ja ette wõtnud, selle järrel käia. „Esmalt waenlased rigist wälja!" mõtles Temma, siis peab Minno riik kossuma, siis paranewad keik hawad, mis sõdda on lõnud". Selle pärrast walmistas Temma omma söa riistu ja wägge uesti, otse kui lõpmata söawasto; agga selle ue wäega nõudis Temma üksnes rahhu tehha. Kolmteiskummend kuud pärrast sedda, kui Temma Aujärje peale astus, sai rahhu tehtud ja nüd kulutas Keiser Aleksander omma rahwastelle, et nemmad rahhulisse tö läbbi omma waimo ja jõudu arrides, õune ja õnnistust otsikšid, temma abbi mõda.

Et se sünniks, piddid paljo asju riikis teist wisi seatud sama. Se keike surem asši olli agga se, et Wenne tallupoegade seisus parrandud saks. Sest Wenne tallopoegil ep olnud siis weel sedda õigust, mis tallopoegadel Ostsee kubbermangudes ja Soome maal mittu astad enne sedda käes olli. Neid peeti seks sammaks, mis põllud ja maad ollid, kus peal nemmad ellasid; kuida põllud ja maad ühhe Herra pärralt ollid, nenda ollid ka tallopoiad Wennemaal Herrade pärrised.

Kes õiete järrele mõtleb, kui halle nende luggu

on, kelle ellu pärris Herra tahtmisse all wangis on, kes ilma Herrade loata abbi-elluse ei tohhi astuda, ei lapsi omma ennese tahtmisse järrele kaswatada, ei omma ellu paika wahhetada, ei ka üllepea üht waksa maad ommaks nimmetada — se mõistab, kui suur ja tännowäärt heateggu olli, mis armulinne Keisri Herra keige Wennemaa tallopoegadelle selle läbbi teggi, et Ta neile pridust kulutas. Sest, kunni innimesel mele walda ei olle omma ellu seisuse ülle, on temma tuim ja holetu, ja mitte üks täis innimenne. Kui temmal agga melewalda on, ja kui se temma kohhus on, issi omma ülle otssust tehha, siis wastab temma issi omma eest, siis woib temma issi omma õnne katsuda ja ennese seisust omma tahtmisse järrele seada; temma kannab siis ka isse sedda kahju mis ta ennese peale holetuma ellu ehk rummalusse läbbi on känand. Siiski on temma priduse läbbi täieks innimeseks sanud; temma wõib sedda nut pölwe, omma ennese, ja omma perre heaks, ehk ka — parago Jummal! — kurjaks prukida.

Se sündis 19. Küünla ku päwal 1863, et keik pärrised Wennemaal pridust kätte saiwad ja se suur teggu andis meie Keisri Herrale selle au nimme: „Lahtipeastja".

Ni sur ka se ümbermoondaminne olli, ta ep olnud mitte se ainus, temma kannule jõudsid teised, selle essimisse wärelised. Kohtu seadus ju koggudusse wallitsus said ühhest ärra lahhutud, ja mölle-

Eesti-maa rahwa Kalender 1869, lk. 21